

Het zijn harde tijden. Ongeziene vluchtelingenstromen die de Middellandse zee proberen te dwarsen, snoeihard extremisme, een economisch minder gunstige conjunctuur en dito besparingen, een immer dreigende klimaatwijziging,... Deze laatste – en in één beweging ook de cruciale rol van de oceaan hierin – zal overigens met de 2015 Parijs Klimaatconferentie (“COP21”) nooit ver uit het nieuws zijn de komende weken. Op de koop toe komen op 6 oktober jl. een gastanker en cargoschip bij goede weersomstandigheden net voor de haven van Zeebrugge met elkaar in aanvaring, met een kwalijke olievervuiling (en een extra kostenplaatje) als gevolg... Je zou voor minder de nakende donkere winterdagen somber tegemoet kijken.

Editoriaal

Nochtans hoef je er, gezien door een historische bril, niet noodzakelijk zwartgallig door te worden, ook niet wat de zee betreft. Zo was olieverontreiniging in de zuidelijke Noordzee in de jaren 1960-80 vele malen couranter dan vandaag. Een beter wetgevend kader, de nodige afschrikking/handhaving en technologische verbeteringen in scheepsbouw en scheepvaartbegeleiding hebben gezorgd voor deze toch wel indrukwekkende en broodnodige ommekeer. Desondanks blijven, in weerwil van de degelijke noodplannen die er zijn, ongevallen natuurlijk nooit helemaal te vermijden.

De zee geeft ons veel energie, en dat mag je best ook wel letterlijk nemen. Op enkele uitzonderingen na zijn offshore windfarms hiervoor vandaag verantwoordelijk, maar ook andere winvormen (getij, golven) steken mogelijk straks de kop op. Ook met dit tijdschrift, De Grote Rede, willen we licht brengen in donkere dagen. Je leest in dit nummer onder andere hoe het zeeonderzoek

en de daarbij benodigde scheepsinfrastructuur in ons land een lange weg hebben afgelegd om te staan waar ze nu staan. In een bijdrage van professor Dries Tys wordt dan weer deels komaf gemaakt met het boosaardige imago van de Vikingen, toen die meer dan een millennium geleden neerstreken in onze contreien. De invloed van de geschiedschrijving had ook hier kennelijk zijn werk wat té goed gedaan... Verder vonden we het gepast om even stil te staan bij onze appreciatie voor het leven in de Noordzee. Daarom vroegen we 7 Bekende Vlamingen om hun favoriete Noordzeedier of –plant bekend te maken en hun keuze te motiveren. En als je je geroepen voelt om, na het lezen van het artikel ‘Big-5 van de Noordzee’, jouw eigen voorkeur voor een levelingsdier of –plant uit “onze” Noordzee te delen met derden, geen nood. Je vindt een oproep in die zin in de bewuste bijdrage.

Tenslotte wil ik ook een warme oproep doen aan jullie allen om de ingesloten Grote Rede enquête in te vullen. Door voor deze bevraging een tiental minuutjes uit te trekken, help je ons een hele stap vooruit! Jullie antwoorden geven ons niet alleen inzage in welke onderdelen gewaardeerd worden en waar nog winst kan worden geboekt; ze zijn tevens een belangrijk hart onder de riem voor de voltallige redactie die bloed, zweet noch tranen spaart om drie keer per jaar dit tijdschrift op de best mogelijke manier te kunnen aanbieden. Aarzel dus niet en maak – via het digitaal invulformulier of op het ingesloten papieren enquêteformulier – jullie heel hard gewaardeerde mening kenbaar.

INHOUD

- De ‘Big-5’ van de Noordzee 3
- Belgische onderzoekschepen toen, nu en in de toekomst 7
- Vikingen aan zee? 15
- Cis de strandjutter – Fluwelen zeemuizen 21
- De vruchten van de zee 22
  - Etikettering visproducten wordt beter
- Stel je zeevraag – Mag je vanop de strekdammen van Oostende vissen? 23
- De Kustbarometer – Toegankelijkheid aan zee 24
- Kustkiekjes – de fotoprijsvraag 25
- Educatie & de zee – Geluidsgolven onder water: doe-het-zelf 26
- Het zeegevoel – Zeekayak, een ware passie 27
- De zee als goed doel! – SeaWatch-B: burgers meten toestand Noordzee 28
- Zeewoorden verklaard: ‘Bredene’ & ‘strandjutter’ 29
- In de branding 31

De “Big-5” van de Noordzee

Jan Seys

VLIZ, Wandelaarkaai 7, 8400 Oostende; jan.seys@vliz.be

De zee is rijk aan leven. Wereldwijd zijn vandaag 230.895 verschillende soorten zeedieren en –planten geregistreerd (www.marinespecies.org). Omdat heel wat levensvormen nog niet zijn ontdekt – zo herbergen de donkere onherbergzame oceaandieptes ongetwijfeld nog veel verrassingen – schat men het werkelijke aantal, uitgezonderd de bacteriën en virussen, op misschien wel 1-1,5 miljoen soorten. In ons Belgisch deel van de Noordzee alleen al, staan ca 2200 zeedieren en –planten geboekstaafd (www.marinespecies.org/berms/). Het zwaartepunt inzake soortenrijkdom ligt bij de ca 800 soorten wormen en de meer dan 500 grote en vooral minuscule kreeftachtigen. Maar er zijn natuurlijk ook de meer bekende zeevieren, vissen, schelpdieren, zeezoogdieren en –vogels. Elk hebben ze hun eigenaardigheden in voorkomen of gedrag waardoor ze afstoten of juist sympathiek worden bevonden. Groot of klein, dik of dun, kleurrijk of juist goed gecamoufleerd, het kan allemaal.

Omdat we wel benieuwd waren naar het favoriete Noordzeedier of –plant van de Vlaming, legden we de vraag alvast voor aan 7 BV’s, die zo vriendelijk waren hun keuze met ons te delen! En wat alvast verrassend mag lijken, ze kozen zowel voor aaibare als iets minder voor de hand liggende soorten.

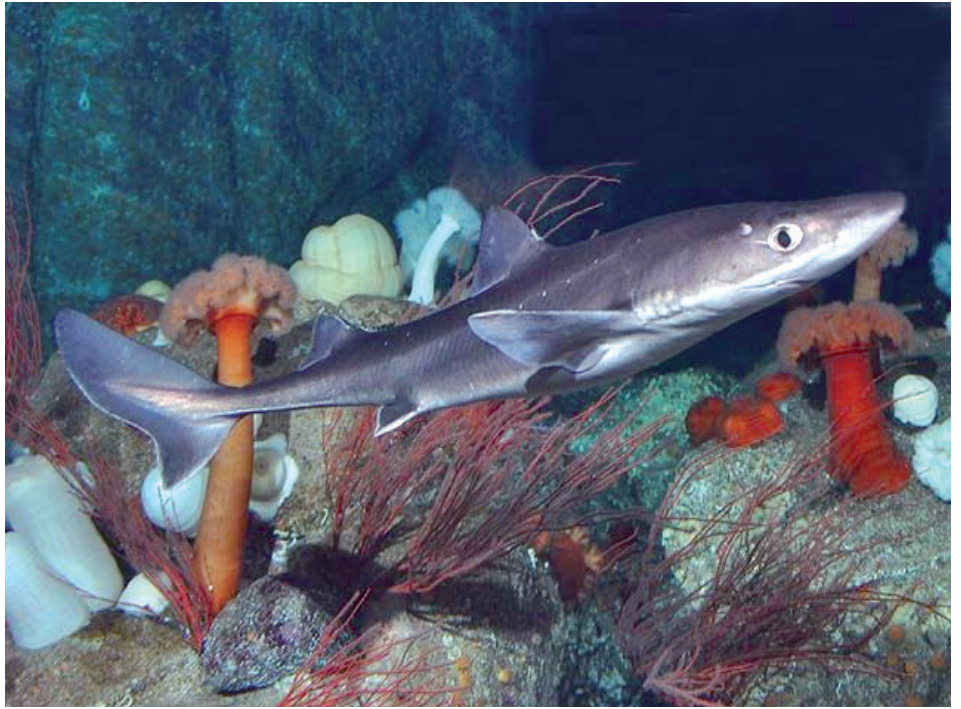
Heb jij ook een favoriet Noordzeedier of –plant en wil je dit graag bekendmaken?

Stuur uiterlijk tegen 15 januari 2016 de naam van je geliefde Noordzeedier of –plant naar big5NZ@vliz.be, en leg je keuze uit in maximum 50 woorden.

Uit alle reacties maken we een balans op van de ‘Big-5 van de Noordzee’.

■ Christophe Tack, geboren Oostendenaar, verwezenlijkte in 2014 zijn ultieme droom: hij werd wereldkampioen in freestyle kitesurfen! Zijn favoriet Noordzeedier is de doornhaai. **“Doornhaaien** zijn ongevaarlijk voor ons; deze kleine haai jaagt niet op toeristen maar op vrij zwemmende scholen vis. Tijdens een fotoshoot vorig jaar vond ik er eenje aan de waterlijn. Hij was ongeveer 35 cm lang en lag in het ondiepe water. Ik heb hem naar dieper water verplaatst, hopen hem zo te redden. Ik vind de doornhaai overigens een zeer mooie, bijna elegante vis” (resp. Philip Tack; © Ross Robertson - CC BY-NC 3.0).

■ Onbegonnen werk om alle titels en medailles op te sommen die deze Gentse zeilster in de Laser Radiaal klasse heeft behaald! Onthoud vooral dat ze nog steeds nummer één staat op de wereldranglijst in haar discipline. En haar favoriete Noordzeedier is de **zeester**. “Al van zolang ik me kan herinneren breng ik mijn vrije tijd door in de buurt van water. Ik ben een geboren waterrat. Vroeger gingen we in de zomervakantie of in het weekend vaak naar zee. We verkochten onze zelfgemaakte bloemen van crêpe papier voor zoveel mogelijk schelpjes en in de pauze gingen we op de golfbrekers op zoek naar krabben en zeesterren. Als ik een zeester vond dan was ik door het dulle heen. Ik was gefascineerd door de mooie kleur, de symmetrie, de ruwe bobbeltjes en de sterke zuignapjes. Inmiddels zijn we twintig jaar verder, ben ik de wereld rondgereisd en heb ik onder meer walvissen, haaien, dolfijnen, zeekoeien en schildpadden gezien, maar nooit meer een zeester. De gewone zeester, voor mij pure nostalgie en een herinnering aan mijn jeugd (resp. Pedro Martinez & Aäron Fabrice).

■ Dirk Draulans is alom bekend als bioloog-schrijver, wetenschapcommunicator en verslaggever. Naar aanleiding van een remake van de legendarische Beagle expeditie van Charles Darwin in 2009 doorkruiste hij voor een Canvas reportage de wereldzeeën. Veel vroeger maakte hij een doctoraat op reigers. Niet verwonderlijk dat hij als favoriet zijn oog liet vallen op de **grote jager**. "De grote jager is een geweldige vogel, vooral door zijn stoutmoedigheid. Hij is niet bang in zijn broedgebied waar hij belagers zonder aarzelen te lijf gaat, en evenmin boven zee. Hij leeft van het achtervolgen van andere zeevogels die hun prooi moeten laten vallen om aan de jager te ontsnappen, waarna hij die in duikvlucht vangt. Het heeft hem geen windeieren gelegd, want de grote jager bestrijkt vele wereldzeeën. Toen ik in 2009/2010 voor Canvas de wereld rondzeilde in het kielzog van Charles Darwin was de grote jager dikwijls de eerste vogel die we zagen als we in de buurt van land kwamen (resp. MD en Dirk Draulans).

■ Lieven Scheire, bekend van het gezelschap 'Neveneffecten' en niet meer van de buis weg te denken als comedy- en tv-maker heeft wel een heel bijzonder lievelingsdier... "Ja, er zwemt al eens een verdwaalde walvis door de Noordzee, maar mijn favoriete Noordzeebewoner zoek ik niet bij grote, maar bij de hele kleine beestjes: het **zeevonkje**. 't Is een ééncellig beestje van minder dan een millimeter groot, maar enkele avonden per jaar zorgt hij voor een prachtig schouwspel. Op warme zomeravonden kunnen grote groepen zeevonkjes het zeewater doen oplichten met hun bioluminescentie. Bij elke verstoring van het wateroppervlak: een zwemmer, een boot, of een steen in het water, lichten de duizenden zeevonkjes eventjes op en vormen een mysterieuze groene of lichtblauw glimmende vlek op het water. Ik heb het dankzij het VLIZ al eens live kunnen zien enkele jaren geleden, en het is werkelijk magisch. Los van het visueel spectaculaire effect is die hele biochemische werking van die bioluminescentie natuurlijk ook bijzonder intrigerend. Dat ik fan ben is duidelijk: ik ben zelfs het artikel over de zeevonk op de Nederlandstalige wikipedia gestart." (resp. Lieven Scheire en Hans Hillewaert).

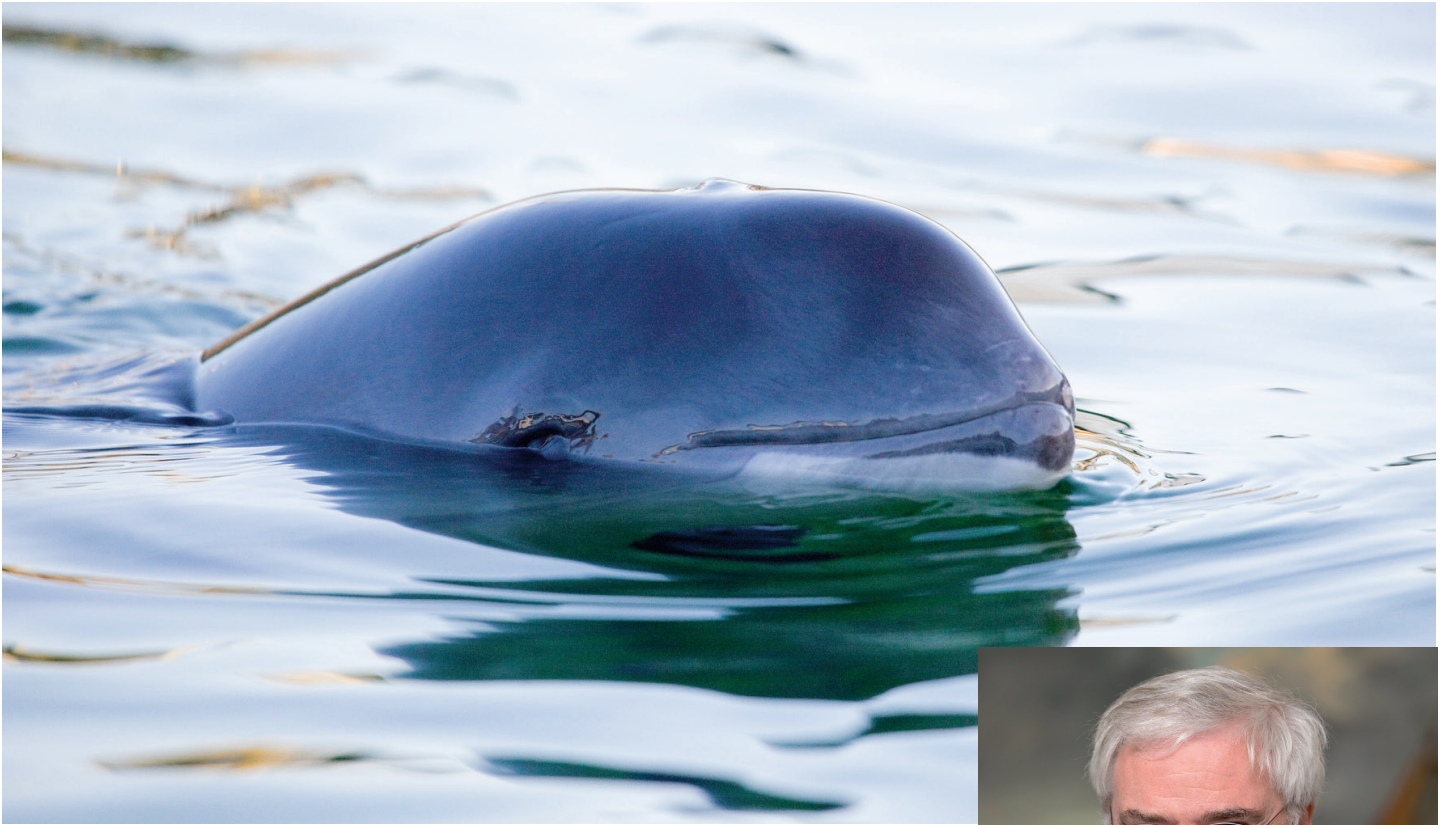

■ Martin Heylen (° Oosteeklo) werkte aanvankelijk als journalist bij de krant De Morgen en het weekblad Humo. Hij is nu vooral bekend als tv-maker bij het productiehuis Woestijnvis, waar hij onder meer unieke reisprogramma's maakt. Maar hij heeft ook een bijzonder boontje voor onze kust. "Mijn keuze voor favoriet Noordzeedier wordt niet alleen door biologische kenmerken bepaald maar ook door de culinaire kwaliteit. Zo kom ik uit bij de inktvis. Het is een weekdier dat je in vele varianten overal ter wereld aantreft en dat alleen al door zijn uiterlijk intrigeert. Die tentakels, zuignappen, het bolle lichaam, de inkt die ze spuiten. Dood lijkt zo'n inktvis een bij elkaar gegoooid hoopje glibberige onderdelen, maar ik heb ooit het geluk gehad om tijdens het snorkelen een inktvis een aanval te zien uitvoeren. Indrukwekkend! Bovendien beschikken ze over verschillende camouflagetechnieken. **Zeekat** of sepia uit de Noordzee heeft een specifieke zoet-zilte smaak (resp. Martin Heylen en Peter van der Wolf - ECOMARE).

■ Bart Tommelein, Oostends VLD-politicus en staatssecretaris voor o.a. Noordzeezaken weet waarover hij praat: "De **Noordzeekrab** is een buitenbeentje in onze Belgische wateren, je vindt hem vooral op de bodem. Het is een indrukwekkende krab met grote scharen, de sterkste krab onder de krabben. Ik zou durven zeggen dat ik me een beetje herken in deze krab: hij vertrouwt op zijn stevige bouw, zijn grote scharen en zijn dik pantser om zich te beschermen en via zijn naam vertegenwoordigt hij net zoals ik de Noordzee. Het is bovendien een soort die voordeel heeft bij een meer stenige ondergrond. We kunnen dus verwachten dat we de Noordzeekrab steeds vaker zullen aantreffen in de windmolenparken. Oh ja, ik zou het bijna vergeten, deze krab is natuurlijk ook bijzonder lekker!" (resp. MD en Bart Tommelein).

■ West-Vlaams provinciegouverneur sinds 2012 en tevens voorzitter van de Raad van Bestuur van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): “De **bruinvis** – ook wel zeevarken genoemd – is mijn favoriete Noordzeedier. Dit kloek bestje is een kleine dolfijn – een zoogdier met longen dus – en een toppredator. Doordat hij klein is, foerageert de bruinvis vooral in visrijke gebieden omdat hij veel moet eten om zijn lichaamstemperatuur op peil te houden. Monitoring heeft aangetoond dat er een grote migratie van bruinvis van noord naar zuid is gebeurd, waardoor de populatie in de zuidelijke Noordzee is toegenomen. De redenen voor de migratie zijn niet gekend, maar het is een indicatie van veranderingen in het ecosysteem” (resp. MD en David Samyn).

